

Mig segle de la penya *Kiowas*

Enguany s'acompleixen 40 edicions¹ del tradicional concurs de paelles d'Alaquàs promogut per primera vegada per la penya *Valor* i la penya *Rius* al 1975,² any en que organitzaven la festa de la Mare de Déu de l'Olivar. Amb aquest motiu l'Ajuntament d'Alaquàs enguany ret homenatge a la penya *Kiowas*, la més antiga que encara continua participant-hi. De fet, segons ells, l'origen del concurs de paelles, es troba en una mena d'exhibició que es feia cada any coincidint amb les festes patronals, des de mitjans de la dècada dels 60, costum que va ser instaurada per la penya *Perol* i en la que *Kiowas* començà a participar al voltant de la seua tercera edició.

Amb motiu d'aquesta commemoració, el seu president José F. González *Bombito* i el seu històric membre, José Barberà *Favero* ens recordaren el passat 14 d'abril, la història d'aquesta agrupació, que tots dos fundaren l'any 1959 conjuntament amb Tomàs Roselló *El de la fava* i Cayetano Camp *Puça*, a més de Vicent Ferrer *L'anguilero* que ara viu a Estella (Navarra).

Segons ens contaren, l'origen d'aquesta penya es troba a un grup de xiquets que s'ajuntaven a l'entorn de la placeta dels Ollers i del carrer Sant Josep d'Alaquàs. La denominació de *Kiowas*, que serà definitiva a partir de 1966, es deu a que aquest grup d'infants els agradava molt jugar a indis i vaquers. Per aquest motiu triaren el nom de la tribu Kiowa, nativa dels Estats Units,³ coneguda entre altres, perquè va aparèixer representada a la pel·lícula *Estrella de Fuego* de 1960 protagonitzada per Elvis Presley.⁴

¹ «El dia 29 d'agost, únic dia d'inscripció per al XXXIX Concurs de Paelles de les Festes Majors 2013». 26/08/2013. Ajuntament d'Alaquàs. Pàgina Web: <http://www.alaquas.org>. Consultada: 14/04/2014.

² ANDRÉS LEGUA, PASCUAL: «12. Peñas en Alaquàs», en *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*. Col·lectiu Q.i.A. Alaquàs, 1995, p. 172.

³ Plana Web: <http://www.enciclopedia.cat>. (Font: *Gran Enciclopèdia Catalana*) Consultada: 14/04/2014.

⁴ Plana Web: <http://www.filmaffinity.com/es/film793532.html>. Consultada: 14/04/2014.

Aquesta agrupació té el seus antecedents en la penya *Mañó* fundada en 1955 per a jugar al futbol, per gran part dels que anys més tard conformaran la penya *Kiowas*, i que va rebre el nom del jugador, del València C.F. i de la selecció espanyola, Daniel Mañó Villagrasa (Sueca, 1932)⁵. Els seus integrants, aleshores xiquets de 9 anys, li escriviren una carta al futbolista per què els facilitara els uniformes per a poder jugar al baló a les diferents competicions on volien participar, petició a la que malauradament els va respondre que no. Per això, hagueren que rifar una cassola per a cuinar arròs al forn, «que no li va tocar a ningú i amb els diners recaptats comprarem les samarretes a *Deportes Arnau*, al carrer Alacant de València, amb els colors de la Senyera, que acompanyarem amb calçotets de pantalonet de color blanc per falta de diners». Gran part dels components d'aquesta penya, formaran amb posterioritat part dels infantils⁶ i juvenils del C.D. Alaquàs. De fet de la mateixa va destacar posteriorment Tano *Puça*, gran goleador que jugava com a extrem dreta i que arribà a jugar entre finals dels anys 60 i la primera meitat dels 70 a Tercera Divisió –quan equivalia a l'actual 2^a B– primer amb l'Algemesí C.F. i després amb l'Ontinyent C.F.

L'anècdota més recordada pels seus penyistes, és que cap a mitjans dels anys 60, en plena dictadura franquista, la penya *Kiowas* es va ajuntar un temps amb alguns membres de les penyes *Politos* i *Pompis*, a una andana que era de l'avi d'Isidro Palop *L'alcalde* i Vicent *El Terencio*, a l'actual número 35 del carrer dels Benlliure, a la casa coneguda com Ca Patilla. «A esta seu li posarem a la façana un cartell amb el nom *Hotel Polkipom*, –paraula que sorgeix d'agafar la primera síl·laba del nom de cada penya–, la qual cosa va perdurar un temps, fins que un dia passà la Guàrdia Civil per allà i ens feu llevar el rètol al·legant que *Polkipom* era un nom comunista». A més, «al llarg molts anys, la seu de la penya *Kiowas*, va estar a la placeta dels Ollers, a la casa i el taller dels pares de José F. González *Bombito* fins l'any 2004, quan passarem a la planta baixa de la germana de José Barberà *Favero* al carrer Sant Josep. Actualment el nostre lloc de reunió es troba a l'antic taller del pare de *Favero*, al carrer de l'Arbre 14, que inaugurarem en un emotiu acte el 14 de novembre de 2009,⁷ coincidint amb el 50 aniversari de l'agrupació».

⁵ AGULLÓ ALBUIXECH, RECAREDO: «Mañó Villagrasa, Daniel, *Mañonet*», en *Gran Enciclopedia de la Comunidad Valenciana*. T. 9. Editorial Prensa Valenciana. València, 2005, p. 283.

⁶ «Història gràfica», en *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*. Col·lectiu Q.i.A. Alaquàs, 1984, p. 170.

⁷ Invitació a l'acte, aportada per la penya *Kiowas* que reproduïm: «Peña Kiowas. Alaquàs. Se complace en invitarle a la inauguración de su nuevo local con motivo del 50 Aniversario de su fundación. Que se celebrará el próximo día 14 de Noviembre, a las 20 horas en la C/. Árbol, 14. Alaquàs, 2009.»

Part dels membres de la penya al porrat de Sant Blai de Torrent, davant l'ermita de Sant Lluís Beltran. Mitjans dels anys 50. Arxiu: José F. Gonzàlez.

Pel que fa a les festes patronals d'Alaquàs, la penya *Kiowas* també ha participat a les mateixes, ja que en 1970 va organitzar la clavaria del Crist i a mitjans de la dècada dels 70 la de Sant Miquel. També intentaren ser clavaris de la Mare de Déu de l'Olivar per al 1975, però amb motiu del 675 aniversari de la seua troballa, finalment van conformar-la els membres de la penya *Valor*, segons recorden.

Un dels actes més destacats de la seua història que varen organitzar els *Kiowas* a Alaquàs, va ser «quan fórem Clavaris del Crist al 1970, on a banda dels tradicionals actes de pólvora, com el castell de focs d'artifici, la disparà i la cordà, férem un espectacle en el Cine Hercumar [que hi era on hui està el Mercadona de l'avinguda País Valencià] i portarem com a artista convidat al cantant Luis Aguilé [(1936-2009)] per a recaptar fons per a organitzar la festa, però aquell dia va haver una tempesta i tot just poguérem replegar dines per a cobrir despeses».

També recorden amb il·lusió, que en setembre de 1976, quan el dinar del concurs de paelles encara es celebrava en el teatre del Musical, es convidà a la corporació de l'Ajuntament d'Aldaia a l'entrega de premis. Com a mostra d'agraïment, l'alcalde d'aquest municipi va entregar a cada penya una placa commemorativa «en prueba de Fraternidad y Amistad»⁸, que encara conserven.

A finals dels anys 60 havien aparegut les novies i els festejos que acabaren en boda i més tard en fills, conformant així una gran penya amb les seues famílies entre els anys 70 i els 90. Per aquesta raó, jo mateix vaig passar entre la placeta dels Ollers d'Alaquàs i "Els Felipets" (Los Felipes - Xiva) a Pasqua, la meua infantessa. A més, els seus components han celebrat junts les seues noces d'argent, amb emotives poesies que escrivien o bé Sunsi Camp, la del *Favero* o Mª Amparo Aguilar, la del *Maño*.

Podem dir que el fenomen de les penyes a Alaquàs apareix a principis dels anys 30⁹ i que encara existeixen altres grups anteriors a la penya *Kiowas* com la *Buscarruidos*, la *Peroleros* o la *Rius*, de les que encara viuen integrants seus. La *Kiowas* és una de les agrupacions de major continuïtat de la pobla-

⁸ Placa commemorativa, aportada per la penya *Kiowas* que reproduïm: «El Ayuntamiento de Aldaya a la Peña Kiowas en prueba de Fraternidad y Amistad. 4-9-76».

⁹ ANDRÉS LEGUA, PASCUAL: «12. Peñas en Alaquàs» en *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*. Col·lectiu Q.i.A. Alaquàs, 1995, p. 171; PLANELLS SEGURA, MARIANO: «8. La Penya» en *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*. Col·lectiu Q.i.A. Alaquàs, 1995, p. 165.

La penya Marió vestida amb el seu equipatge al Camp de l Rosal d'Alaquàs. Juny de 1958. Arxiu: Cayetano Camp.

ció, per haver mantingut al llarg de les últimes set dècades ininterrompudament l'activitat des de la seua fundació a finals del anys 50. De fet, actualment encara mantenen les seues reunions habituals de fadrins, com el sopar faixat del primer divendres de mes, que paga rotativament cada membre, la del Dijous i Divendres Sant, que van junts a passar els dos dies als "Felipets", costum que apareix al voltant dels anys 60 d'anar eixos dies al camp a dinar, o el dinar d'acomiadament de l'estiu, activitats part de les quals paguen amb les quotes que arrepleguen cada mes. Així com també, es reuneixen cada cap de setmana a la seua seu per a esmorzar, dinar i sopar i continuen anant els dies de Pasqua als "Felipets" i de vegades també fan alguns viatges en grup.

D'aquesta manera, hem contat la fraternitat d'aquest grup d'amics, la qual ha permès que continuen junts després de més de mig segle, amb les mateixes ganes del primer dia, un fet que posa en evidència la importància del valor de l'amistat per a ells, cosa que no hauria de resultar anecdòtica a la societat actual sinó més bé un costum.

La penya *Kiowas* actualment està formada per: Salvador Campos Anchel *Benzina* (20/07/1946), José Portalés Tàrrega *Garrofi* (25/06/1946), José Barberà Usedo *Favero* (27/07/1946), Tomàs Roselló Andreu *El de la fava* (27/01/1945), Cayetano Camp Garcia *Puça* (21/09/1946), Félix Yuste Calvo *Maño* (10/09/1947), José Lis Llorenç *Xirivellero* o *Bigote* (25/11/1945) i José Francisco González Català *Bombito* (19/11/1946).

La penya Kiowas amb pasqueres de Torrent a El Vedat. Abril de 1965. Arxiu: José F. González.

La penya *Kiowas* a la plaça Espanya com a Clavaris del Crist de 1970, a la cavalcada de les festes patronals d'Alaquàs de 1969. Arxiu: José Barberà.

La penya *Kiowas* a la Clavaria del Crist de 1970, a la baixà del Crist. Arxiu: José F. González.

Els membres de la penya *Kiowas*, en l'actualitat, acompanyats de les seues parelles. Francisco Palop.